

A könyvtárak jövőjét befolyásoló tényezők

A Delphi-módszerhez hasonló eljárással a British Libraryben előrejelzést készítettek *Információ 2000-ben az Egyesült Királyságban* címen. A jövőt nehéz előre látni, hiszen sok váratlan esemény módosíthatja a trendeket.

A könyvtárak és információs szolgáltatások mindig az elsők azoknak az intézményeknek a sorában, amelyek *költségvetését*, támogatását a kormány recessziós időkben megnyirbálja. Sajnos, ennek az ellenkezője nem szokott előfordulni, a javuló gazdasági helyzet nem hoz feltétlenül fellendülést, ha a politika azt követeli, hogy a könyvtárak kevesebbet használjanak fel a közpénzekből. Az várható tehát, hogy tovább növekszik az információs szolgáltatásokra nehezedő nyomás: minden ráfordítást valamilyen értékkel kell ellentételezni; a költségek igazolásában a teljesítménymértékek segíthetnek. A hangsúly az állomány növeléséről a hozzáférés fokozására tevődik át. A technológiai fejlődés is közrejátszik majd abban, hogy a dokumentumok különböző formái közül a legolcsóbbat szerezzék be. Az "alapellátás" körén kívül díjazás ellenében nyújtanak szolgáltatásokat. A személyzetet pedig valószínűleg az 1980-as szint kétharmadára kell csökkenteni.

Kétezerben a könyvtárak technikailag fejlettebb szinten, de a maihoz hasonlóan fognak működni. A nyomtatott dokumentumok jelentik még az állomány nagy részét, annak ellenére, hogy az asztali kiadványszerkesztés olyan eszköz, amely már most is a szerzők rendelkezésére áll. Ennek – hosszú távon – több veszélye is van a könyvtárakra nézve: a magánkiadások bibliográfiai ellenőrzése nehezebben oldható meg, és kimarad az a minőségi szűrő, amit a hivatásos kiadók képviselnek.

A *folyóiratokat* papírfórmában fogják terjeszteni, még ha CD-ROM-on is elérhetők lesznek bizonyos kumulációk. Az elektronikus kiadás jogai ugyanis még kevésbé védhetők, mint a papírváltozatoké, és ára is magasabb a hagyományos kiadásénál. Az azonban várható, hogy archiválási célokra kumulációk készülnek CD-n, WORM-on vagy merevlemezen.

A *mágneses adathordozók* maguk generálta anyagokkal és lehívott vagy könyvtárközi kölcsönzéssel szerzett adatállományokkal szintén ott sorakoznak majd polcunkon. Nem jósolható azonban nagy jövő ennek a médiumnak, mert érzékenysége miatt nemigen alkalmas a terjesztésre, másrészt mert a hardver

és a számítógépes formátumok fejlődésével "olvashatatlanná" válik.

A *könyvtárközi kölcsönzési* kérések csakúgy, mint a bolti megrendelések elektronikus úton (online, faxon vagy elektronikus postával) fognak történni. Mind kevesebb helyen tárolnak majd egy-egy kéréselt dokumentumot, viszont ritkábban fordul elő, hogy valami már nem kapható, hiszen a kiadó által elektronikus formában tárolt művek egy-egy példányban is kinyomtathatók a lézernyomatatóval.

A *távközlés* – mind az eszközök, mind az ezeken áramló információ változatosságát és mennyiségét tekintve – tovább gazdagodik. A legtöbb személyi számítógépbe a külső és belső hálózatokkal kapcsolatot teremtő modemek lesznek beépítve.

A *demográfiai előrejelzések* megbízhatóak, de nem túlságosan hasznosak. Érdekesebb a szakma alakulása: a könyvtári-információs személyzet 72%-a nő lesz, és több mint a fele másoddiplomásként szerez könyvtári-információs végzettséget. Az Európai Közösség erősödésével a munkaerő- és felhasználó-áramlás is megnövekedhet.

A *szociopolitikai tényezők* közül a közigazgatás átalakításának irányai és ezekkel együtt a fenntartó változásai nem láthatók tisztán. Számos jogi kérdés is felmerül: ütközik az adatvédelem, és az egyén azon joga, hogy ellenőrizze a róla tárolt információt. A szerzői jogvédelem is ellehetetlenül az elektronikus adattárolás előretörésével. A politika alakulása a választások eredményétől függ: az azonban bizonyos, hogy a nemzeti könyvtárak központi támogatását tovább csökkentik, így ezek a veszteséges szolgáltatások helyett nyereségtermelő tevékenységeket keresnek.

A legfontosabb azonban az *emberi tényező*. Az ezredfordulóra egyrészt intelligens rendszerek összekapcsolódása várható, másrészt felnő az a nemzedék, amely számára az elektronikus szolgáltatások természetesebbek. Az információ iránti igények egyre nőnek, és mai döntéseink nemcsak a használók jövőjét befolyásolják, hanem a szakmáét is, hiszen a helyünket átvéve ezeket az igényeket más szakmák képviselői is kielégíthetik.

/MARTYN, J.: Factors affecting the future of libraries. = *Aslib Proceedings*, 43. köt. 9. sz. 1991. p. 277–285./

(Orbán Éva)